

Svetlana TALPĂ

ASPECTE METODICE ALE STILULUI DANSULUI (H)OSTROPĂȚ ÎN REPERTORIUL FORMAȚIILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA

DOI: <https://doi.org/10.52603/arta.2022.31-2.13>

Rezumat

Aspecte metodice ale stilului dansului (H)ostropăț în repertoriul formațiilor din Republica Moldova

Studiul abordează o largă paletă de interpretări ale dansul (H)ostropăț din cadrul repertoriul formațiilor de dans din Republica Moldova în secolul XXI. (H)ostropăț — reprezintă un dans ceremonial ce însoțește diverse acte rituale din cadrul nunții tradiționale, fiind o expresie a unui limbaj specific de comunicare care a determinat însăși estetica dansului, formele sale de expresie, normele stilistice ale repertoriului ș.a. Dansul (H)ostropăț, fiind parte din sistemul de valori al culturii populare, cu unele aspecte de ritual și de divertisment, evidențiază importanța practicii profesionale coregrafice și rolul formațiilor de dans din cadrul instituțiilor culturale a activității tradiționale artistice de amatori. Autoarea își focalizează atenția pe configurarea aparatului metodologic al cercetării repertoriului formațiilor de dans ca paradigmă a unei noi direcții stilistice și a identității culturale pe tărâmul artei coregrafice contemporane. Se constată că tendințele simplificării structurii ritologice a nunții, comprimării cadrului temporal și spațial de desfășurare, modernizarea concepției ceremoniale și a fluxului de dansuri noi, create de artiștii profesioniști sau adaptate din repertoriul dansurilor populare, neotradiționale și naționale din regiune au marcat esențial structura repertoriului formațiilor tradiționale de dans.

Cuvinte-cheie: dans, metodologie, repertoriu, formație de dans, coregrafie

Summary

Methodical aspects of the (H)ostropat dance as an indispensable part in the repertoire of dance groups from the Republic of Moldova

The study addresses a wide range of interpretations of (H)ostropat dance from the repertoire of dance groups in the Republic of Moldova in the XXI century. (H)ostropat — represents a ceremonial dance that accompanies various ritual acts in the traditional wedding, being an expression of a specific language of communication that determined the very aesthetics of the dance, its forms of expression, stylistic norms of the repertoire, etc. The (H)ostropat dance, being part of the value system of popular culture, with some aspects of ritual and entertainment, highlights the importance of professional choreographic practice and the role of dance groups in cultural institutions of traditional amateur artistic activity. The author focuses her attention on the configuration of the methodological apparatus of researching the repertoire of dance groups as a paradigm of a new stylistic direction and cultural identity in the realm of contemporary choreographic art. It is found that the tendencies of simplifying the ritual structure of the wedding and of compressing the temporal and spatial framework, the modernization of the ceremonial conception and the flow of new dances, created by professional artists or adapted from the repertoire of folk, neo-traditional and national dances in the region, have essentially marked the structure of the repertoire of the traditional dance groups.

Keywords: dance, methodology, repertoire, dance group, choreography.

Atât în Republica Moldova, cât și în România, dar și în alte țări din estul Europei și din spațiul ex-sovietic, au loc importante mutații de ordin economic, social, demografic, cultural care influențează, în mod direct sau indirect, procesele de existență, continuitate și modernizare a culturii tradiționale, și în deosebi a dansului popular.

Noi forme și tipuri de dans, bazate pe elemente populare, tradiționale și etnice, se impun pentru a răspunde necesităților societății aflate în tranziție.

Pe suprafața pământului există o varietate imensă de dansuri tradiționale care prezintă diferențierea de la o țară la alta, de la un popor la altul. Toate aceste creații artistice ale omenirii au evoluat

în același timp cu dezvoltarea popoarelor care le-au produs, reflectându-le talentul și caracteristicile spirituale, și păstrându-se până în zilele noastre cristalizate în forme artistice de o valoare flagrantă.

Obiectul cercetării noastre reprezintă tipologia și structura dansului folcloric în spațiul românesc, și anume din cadrul repertoriului formațiilor de dans din Republica Moldova, prin distingerea diversității mijloacelor expresive. În acest scop desemnarea dansului (*H*)ostropăț, ca parte facultativă a repertoriului formațiilor de dans din Republica Moldova, derivă din suscitarea tradițiilor, în special a actelor rituale din cadrul nunții tradiționale și a reprezentărilor scenice.

Nunta este considerată un moment de sărbătoare în viața fiecărei persoane, întrucât implică întemeierea unui nou legământ și armonizarea unor noi relații între două familii sau neamuri diferite. Acest moment se face pentru un bun augur cu o serie de tradiții și obiceiuri. „De asemenea și din riturile nuptiale naționale care scot în evidență nu numai tradițiile populare dar și valoarea, și necesitatea confecționării și oferirii zestreii miresei — totalitatea bunurilor oferită miresei sau mirelui de către părinții lor când se căsătoresc, simbolul bogăției, hărniciei și a statutului ei/lui social la momentul căsătoriei dar și în continuare [4, p. 171].”

Dansurile populare românești sunt studiate concomitent cu folclorul muzical, prezentarea artistică și portul tradițional, deosebindu-se prin muzicalitate, ritmică, structură, desen și mișcări. În anumite localități din Republica Moldova, dansurile populare sunt practicate în formă unică, având trăsături irepetabile, manieră și catrene în rimă pronunțate de către interpreți în timpul dansului, adică *strigături*, care au constituit o parte componentă a dansului, în deosebi la *Hora satului* [2, p. 81].

Condițiile geografice și climaterice, precum și alte fenomene naturale reprezintă principalii factori, ce influențează specificul național în baza căruia ia naștere dansul popular. *Demarând de la varietatea dansurilor populare românești de pe teritoriul Basarabiei este propusă următoarea clasificare a acestora:*

- Dansuri de ritual, tradiționale (Călușarii, Căluțul, etc.)
- Dansuri de nuntă -lirice, de glumă ((*H*)ostropăț, Zestrea)
- Dansuri de colectiv, care redau specificul național (Bătuta, Sârba flăcăilor, Haiduceasca, Voiniceasca)

- Dansuri de muncă (Coasa, Poama, Sâsâiacul) [3, p. 425].

De asemenea, repertoriul colectivelor de dans din Basarabia, în dependență de perioada anului, se îmbogățește cu jocuri teatralizate cu măști de Anul Nou (Capra, Cerbul), care sunt similare melodiilor în ritm asimetric, similare (*H*)ostropățului [4].

În Republica Moldova, folclorul este împărțit în numeroase zone folclorice, în funcție de regiuni (de Nord, de Sud, de Est, de Vest, din stânga Nistrului) sau sub-regiuni ale unui raion. De asemenea, folclorul ajunge să fie divizat chiar și în funcție de sate sau comune. Acest sistem de diviziuni evidențiază multitudinea de obiceiuri, tradiții, datini care, însumate, relevă identitatea poporului, existența lor străveche.

Astfel, dansul popular, în dependență de rolul său social este grupat în anumite categorii, cum ar fi: dansuri rituale, legate de obiceiurile calendaristice și de familie; dansuri ne-rituale; dansuri sociale etc., unde se încadrează și dansul (*H*)ostropăț. Analizarea detaliată a lucrărilor de cercetare ne-a permis structurarea acestuia în grupe ca: *ceremonial de nuntă, ritual de Anul Nou și divertisment* (Fig. 1).

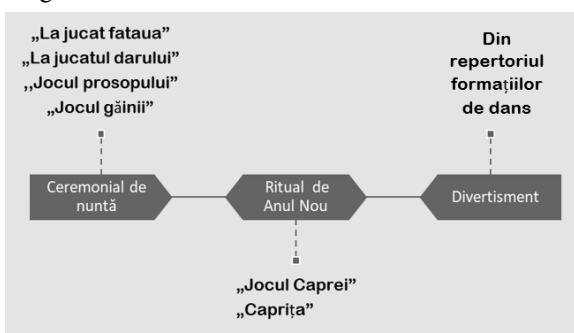

Fig. 1. Gruparea dansului (*H*)ostropăț

Un aspect important al nivelului actual, privind cercetarea patrimoniului imaterial din Republica Moldova, și anume al dansului (*H*)ostropăț, îl reprezintă muzica tradițională de nuntă. Conform cercetătorului muzicolog, V. Chiseliță, dansul (*H*)ostropăț este dans ceremonial ce însoțește diverse acte rituale din cadrul nunții tradiționale, care de obicei se axează pe melodii instrumentale specifice, majoritatea în ritm ternar asimetric, de structură anaestică, încadrată în măsura muzicală de 7/16. Dansul (*H*)ostropăț este însoțit și de cântece vocale, iar cel mai frecvent — de strigături și de chiotul druștelor și vorniceilor, având un caracter ciclic și marcând stadii importante ale desfășurării ceremo-

nialului: schimbul darurilor sau pocloanele la mireasă și la mire, închinarea colacilor către nuni și miri, legatul nunilor cu prosoape rituale, scoaterea zestrei de la mireasă, servirea bucatelor tradiționale în cadrul banchetului ritual (masa cea mare), jocul găinii, închinarea paharelor, celebrarea și cinstirea mirilor, nunilor, socrilor, bucătăreselor și a altor personaje ale nunții. Creații similare după caracter ritmic și după funcție se întâlnesc în România, în nordul Bucovinei și în sudul Basarabiei (actualele regiuni Cernăuți și Odessa, Ucraina), în țările din Balcani, inclusiv în Orientul Mijlociu, la turcii sud-pontici și la tătarii din Crimeea [4].

În cazul procesului montării unei opere coregrafice se folosesc pe larg mișcările, gesturile, pozițiile, mimica, particularitățile stilistice ale interpretării și desenul compozițional care fac parte din categoria mijloacelor expresive. Unul din elementele de bază ale desenului compozițional din dansul popular (*H*)ostropăț îl are cercul (Fig. 2).

Omul primitiv, printre principalele mijloace ale existenței sale de vânatoare și de sălășluire în grup, adunare, avea și grija de a se închina zeilor, cerându-le noroc pentru vânatoare, protejarea de animale sălbatice sau vreme bună. De obicei, procesul de închinare a zeilor avea un caracter de ritual și era însoțit de rugăciuni, sacrificii și, bineînțeles, de dansuri. Prin dansuri, oamenii primitivi dobândeau pregătire fizică și spirituală pentru vânatoare, pentru luptă etc. Impresiile despre lumea din jurul său, exprimarea sentimentelor și a emoțiilor era realizată prin mișcările de dans. Astfel, pentru prima dată, desenul dansului a fost oglindit în dansul omului primitiv, atunci când indivizii acelei epoci, în timpul unui ritual de dans au format un singur cerc în jurul focului, ceea ce însemna unificarea acestora în procesul de adorare a zeilor.

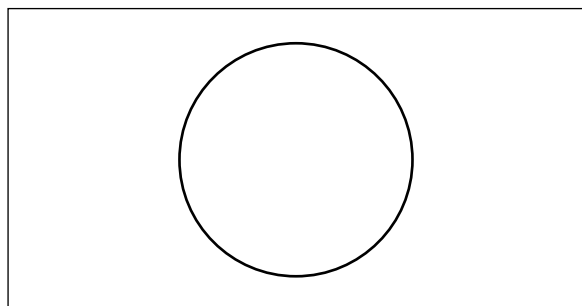

Fig. 2. Desenul dansului (*H*)ostropăț: cerc

Desenul dansului din timpul ritualurilor și venerării zeităților, adică cercul, trece în forma sa neschimbată din epoca primitivă în epoca Evul

Mediu. Înlocuirea epocii Evului Mediu cu epoca Renașterii nu a cauzat mari transformări în structura desenului dansului. Abia în perioada Clasicismului desenul dansului atestă careva modificări, prin apariția dansului în perechi și înlocuirea cercului cu: *semicerc* (Fig. 3) și *coloane*. În majoritatea cazurilor aceasta fiind o necesitate, așa cum spațiul unde se desfășurau anumite manifestări cu prezența dansurilor, era limitat.

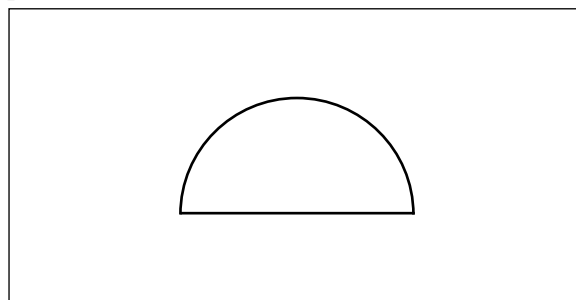

Fig. 3. Desenul dansului (*H*)ostropăț: semicerc

Astfel, evoluția istorică duce la distingerea, până în prezent, a următoarelor tipuri de desen de dans, cum ar fi: *linear* (baza acestui tip de desen fiind linia), *circular* (baza acestui tip de desen fiind cercul), *combinat* (baza acestui tip de desen fiind format din *linear* și *circular*).

Odată cu revelarea și dezvoltarea agriculturii, împreună cu desenele circulare, au apărut construcțiile liniare ale dansului (Fig. 4).

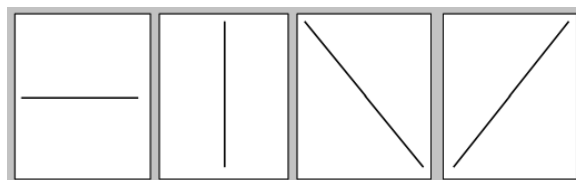

Fig. 4. Desenul dansului (*H*)ostropăț: linie, coloană, diagonale

De regulă, desenul dansului (*H*)ostropăț este simetric, adică aranjat egal în raport cu centrul planului scenic și este influențat de:

- o tema și ideea montării/ lucrării coregrafice;
- o materialul/ acompaniamentul muzical;
- o lungimea frazei muzicale;
- o logica dezvoltării unui desen de la simplu la complex;
- o contrastul de mișcare și muzică;
- o coeziunea muzicii, desenului și a costumului;
- o tempoul muzical și ritmul.

Desenul dansului popular de asemenea depinde și de zona de proveniență, luându-se în

considerație desenele tradiționale predominante în zona respectivă. *La noi, dansul popular are în mare parte funcție distractivă, dar a mai păstrat și din rosturile cultice de odinioară* [1, p. 25].

Dezvoltarea dansului popular (*H)ostropăț* a fost determinată și de apariția unor forme scenice noi — ansambluri/formații de dans popular, unde specificul național și maniera de interpretare erau principiile de bază ale repertoriului acestora. Ca și în secolul XX, la etapa actuală interferența folclorului cu formele scenice este deosebit de pronunțată.

În prezent sunt multe formații coregrafice care colectează și propagă arta dansului popular, iar în fruntea acestor formații de dans sunt personalități care mănuiesc iscusit deprinderile măștrilor de balet, printre acestea menționăm: *Hora, Strămoșeasca, Comoara, Speranța, Vălcinețenii, Ciuleandra, Nistrenii, Brăuleț, Opincuța* etc. În repertoriul acestor formații este prezent și dansul (*H)ostropăț*, fie ca divertisment pentru promovarea dansului popular la diverse manifestări culturale, festivaluri și concursuri, fie pentru suscitarea actelor rituale din cadrul nunții tradiționale.

Directiile/secțiile raionale/municipale de cultură susțin metodologic activitatea instituțiilor din teritoriu; inventariază elementele patrimoniului cultural imaterial din comunități; creează dosare de patrimoniu, completând arhivele și bazele de date cu informații înregistrate pe diverse suporturi moderne și desfășoară festivaluri de folclor.

Fig. 5. Fragmente de ceremonial de nuntă în Republica Moldova

Spre deosebire de banchetul nupțial numit *masa mare*, unde dansul (*H)ostropăț* este însoțit de melodii instrumentale, de strigături sau de cântece și de chiuit, cu prezența obligatorie a recuzitei sau a accesoriilor cotidiene fie: colac, prosop, dar, pahar, găina, voal etc., în forma scenică dansul respectiv se adaptează la legile scenei, cu implicarea unui număr mai mare de dansatori/interpreți, de la 4-6 perechi și mai mult, cu excluderea recuzitei, cu excepția prosopului care este jucat de obicei de către partea feminină.

De-a lungul veacurilor, popoarele au creat limbajul lor coregrafic, bazându-se pe tradițiile și obiceiurile sale. Astfel, fiecare popor își are limba de stat pe care o utilizează în comunicarea verbală și prezența unei comunicări non-verbale, caracterizată prin limbajul coregrafic.

Limbajul dansului dispune de o codificare a influenței, care constă în forța exprimării sentimentelor și emoțiilor de o înaltă intensitate. Imaginile artistic-coregrafice, ca regulă, poartă în sine reflectare a etapelor-cheie ale momentelor vieții, și, grație unei înalte intermediari și emotivități, sunt capabile să atingă esența comunicării cu spectatorul. Lexicul coregrafic reprezintă mișcări separate din care se compune dansul ca unitate artistică și ca o creație a artei coregrafice, luând naștere în baza sintezei mișcărilor expresive ale dansului.

La baza dansului (*H)ostropăț* stă pasul săltăreț, care poate avea mici varietăți de mobilitate a picioarelor, dar care păstrează același ritm pe tot parcursul lucrării coregrafice și care este numărat cu „1-2-3”, unde accentul cade pe „3”. De aici și proveniența denumirii dansului respectiv în sudul Republicii Moldova — *Săltatele* [4].

De asemenea, în textul coregrafic sunt prezente mișcări de bătăi în podea care, de obicei, fie indică sfârșitul frazei muzicale sau a desenului, fie este un element de legătură dintre două mișcări succesive.

Prezența pozițiilor brațelor este obligatorie în timpul dansului popular, ca un factor ce indică dezvoltarea coordonării capului-brațelor-picioarelor.

În cazul formațiilor din Republica Moldova, în timpul dansului (*H)ostropăț*, dansatorii/interpreții se țin de mâini — atunci desenul indică un cerc, semicerc și/sau linie (verticală, orizontală, diagonală), unde brațele sunt poziționate fie la nivelul pieptului (Fig. 6), cu coatele îndoite, orientate în jos, fie ridicate în sus, formând două diagonale

deschise (Fig. 7), sau poziționate pe umerii celui mai apropiat dansator din montare (Fig. 8). În momentul în care dansatorii sunt plasați în doi, brațele respectă regulile de poziționare a acestora în perechi adică, fie ca în vals, fie ținându-se de o mână sau de ambele, fie deloc, fixând brațele la brâu.

Fig. 6. Poziționarea brațelor dansatorilor la nivelul pieptului în dansul (H)ostropăț

Fig. 7. Poziționarea brațelor în sus a dansatorilor în dansul (H)ostropăț

Fig. 8. Poziționarea brațelor pe umerii dansatorului apropiat în dansul (H)ostropăț

În concluzie evidențiem faptul că aspectele metodologice ale dansului (H)ostropăț reprezintă o parte indispensabilă a repertoriului formațiilor de dans din Republica Moldova doar în cazul în care:

1. respectă strict particularitățile de vârstă, pentru care se alege dansul (H)ostropăț, fiind adecvat capacităților de înțelegere, mijloacelor de redare/interpretare proprii nivelului de evoluție, de preferat ca dansatorii să fie de nivel avansat.
2. respectă nivelul tehnic necesar pentru executarea pasului de (H)ostropăț, unde rezistența fizică este substanțială.
3. accentuează caracterul expresiv al mișcărilor prin mimică, strigături, emoții. Aceasta, vizând înțelegerea raportului expresiv între formă și conținut, a structurii coerente a partiturii coregrafice și a relației dintre ritmul muzicii și cel al mișcării.

Referințe bibliografice:

1. Bîrlea O. Istoria folcloristicii românești. București: Editura Enciclopedică Română, 1974.
2. Chiseliță V. Hostropățul de nuntă. Disponibil: <http://www.patrimoniuiumaterial.md/ro/pagini/registrul-fi%C8%99ele-elementelor-de-patrimoniu-cultural-imaginal-tradi%C8%9Bii-%C8%99i-expresiei-ale-artei-sau/hostrop%C4%83%C5%A3ul-de-nunt%C4%83> (vizitat 15.05.2021)
3. Curbet V. Așa-i jocul pe la noi. Chișinău: Literatură artistică, 1985.
4. Popa P. Dansul ritual nupțial băsmăluța — simbolul sacru al miresei. În: *Unicitate și diversitate prin folclor*. 2019. Ediția II. Editura: Garomont Studio. Chișinău, Republica Moldova, ISBN 978-9975-134-66-8. pp. 171-179.
5. Ошурко Л. Народные танцы Молдавии. Кишинёв: Государственное издательство Молдавии, 1957. // Oșurco, L. Narodnie tanți Moldavii. Chișiniov: Gosudarsvennoe izdatelistvo Moldavii, 1957.